THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
Single Copy—3 cents

צו דעם יום טוב פון דער „פרייד אף איזראעל" סאסייטי

ניט אלע מאל קען מען גענוי דערקלערען און מאטעמאטיש אויסרעכענען, ווי אזוי דאס לעבען געשטאלט זיך אויס. אפטמאל נעמט עס אן פארמען, וועלכע לאזען זיך גאר ניט קאנטראלירען, און צי מען וויל יא אדער ניט מוז מען עס אננעמען.

און ווי פארשידענארטיג עס איז דאס ארגאניזירטע אידישע לעבען אויף דער זייט ים צום לעבען פון די אלטע אידישע קהלות פון יענער זייט ים. האט מען דארטען גערעדט וועגען אן ארגאניזירט אידיש לעבען, האט מען מיט דעם פארשטאנען גאנצע ארגאניזירטע אידישע קהלות, וועלכע האבען אלעס און אלעמען ארומגענומען אונטער זייער פליגעל. גאנץ אנדערש איז עס אבער דא. וואו דאס אידישע לעבען האט זיך אויסגעבויט אויף גאר אן אנדער אופן, און האט נאך אויך ניט קיין צייט געהאט צו שאפען יענע טראדיציע, וואס די אלטע אידישע קהלה האט פארגעשטעלט מיט זיך. האבען מיר דאריבער אנשטאט איין גרויסע קהלה, א רייע פון קלענערע גרופעס, ארגאניזירט פון באשטימטע עלעמענטען און פאר באשטימטע צוועקען, און צווישען זיי פארנעמט דעם הויפט-פלאץ אדער די לאנדסמאנשאפט, אדער די ברידערליכע ארגאניזאציע, און גאנץ אפט זענען עס ביידע צוזאמען, ווען די באטרעפענדע ארגאניזאציע שטעלט פאר מיט זיך אין איין קערפערשאפט, סאי א לאנדסמאנשאפט פאראיין און סאי א ברידערליכע ארגאניזאציע.

וואו עס איז פאראן שאטען איז אויך גאנץ אפט פאראן ליכט, און וואס עס ציינט זיך אמאל ארויס פאר א קללה, איז גאנץ אפט אויך א ברכה.

דאס צובראקענקייט און די צוטיילונג אין אזוי פיעל קליינע גרופען און ארגאניזאציעס, אנשטאט די שטארקע און גרויסע אידישע קהלה, האט זיכער איר שלעכטע זייט. אבער צו דער זעלבער צייט האט זי אויך איר גוטע ליכטיגע זייט. ווען ניט די גרויסע צאל ארגאניזאציעס, וועלכע מיר פארמאגען, וואלטען א סך נוצליכע פאלקס-כחות פארלוירען געגאנגען, א סך זאכען וואלטען געבליבען ניט געטאן, און אונזער געזעלשאפטליכקייט וואלט געהאט א גאנץ ארעמען אויסקוק — עס זענען די אלע קלענערע און גרעסערע קערפערשאפטען וועלכע גיבען פיעל צו אונזער געזעלשאפטליכקייט.

און די יעניגע ארגאניזאציע, וועלכע האט נאר א געזעלשאפטליכען חוש, איז זי גרעסער אדער קלענער, איז זי שוין פון גרוים וויכטיגקייט פאר'ן אידישען לעבען אין אלע געשטאלטען.

די אידישע טאראנטא האט אויף דער וועלט א נאמען. צווישען אמעריקאנישע און קאנאדישע שטעדט האט טאראנטא א נאמען, אז זי איז מער אידישלאך, אז זי איז מער טעטיג אויפ'ן געזעלשאפטליכען געביעט, און אז אירע ביישטייערונגען זענען פראפארציאנעל העכערע לגבי אנדערע שטעדט.

און עס איז זיכער, אז אין דעם האבען געהאט אן איינפלוס די גרויסע צאל פארשידענע אידישע ארגאניזאציעס און קערפערשאפטען, וועלכע מיר פארמאגען.

און צווישען זיי פארנעמט ניט קיין לעצטען פלאץ יענער ברידערליכער פאראיין, וואס פייערט היינט א זילבער יובילעאום — די "פרייד אף איזראעל סיק בענעפיט סאסייטי". איינע פון די גרעסטע ברידערליכע פאראיינען אין שטאדט, און פיעלייכט אויך אין גאנץ קאנאדע.

אויף אן אנדער פלאץ אין אונזער היינטיגער אויסגאבע, ווערט דערציילט מיט גענויע דעטאלען זייער געזעלשאפטליכע טעטיגקייט אינ'ם פארלויף פונ'ם פערטעל יארהונדערט. און לייענט מען דורך וואס זייער פרעס-קאמיטעט האט צו זאגען וועגען זייער טעטיגקייט, זעט מען, אז זייער "געזעלשאפטליכקייט" האט ביי זיי פארנומען א גרויסען פלאץ. און דאס איז פיעלייכט געוועזען די הויפט טרייב-קראפט, ווארום די ארגאניזאציע איז אזוי שטארק אויסגעוואקסען.

דארף דאס היינט ביים יובילעי באטאנט ווערען, אז עס איז זייער געזעלשאפטליכע ארבייט, וואס מאכט זייער עקזיסטענץ און פייערונג פאר אן אלגעמיינעם שטאדטישען ענין, און מאכט עס מער ווי נאר א "סאסייטי" יום טוב.

און וואס נאך א גרעסערע באפרידיגונג קען זיין, ווען מען ווייסט, אז הונדערטער און טויזענטער אידען פון גאנצען שטאדט פרייען זיך מיט זייער שמחה, און באטייליגען זיך אין זייער יום טוב.

דארף דאס דינען אלס יענער לייכטענדער פאקעל, וואס זאל דעם וועג אויך אויף ווייטער באלייכטען, און נאכמער ארייננוועבען אין דער ארבייטס-פראגראם דעם טייל פון אידיש-געזעלשאפטליכער טעטיגקייט.

און באגריסענדיג היינט די "פרייד אף איזראעל" צו איר יום טוב, ווינשען מיר איר, אז זי זאל טריי בלייבען איר נאמען, און ווי אין דער פארגאנגענהייט ווירקליך זיין "דער שטאלץ פון ישראל".

מאראו'ס זיעג איבער די טרוקענע

די טרוקענע מחנות אין די פאראייניגטע שטאטען וועלען די זאך ניט אזוי שנעל ארונטערשלינגען. די גרעסטע מפלה, וואס זיי האבען געקענט כאפען, האבען זיי באקומען לעצטען דינסטאג, ווען אינ'ם שטאט ניו דזשורזי איז אלס רעפובליקאנער קאנדידאט פאר'ן סענאט נאמינירט געווארען דווייט וו. מאראו, וועלכער איז געלאפען אויף א נאסער פלאטפארם.

ווען ער האט אנאנסירט אז ער וועט לויפען אלס א "נאסער" קאנדידאט, אלס א געגנער פונ'ם אכצענטען "אמענדמענט", האט מען געגען אים אנגעפירט א העפטיגען קאמף. און דאך האט ער געזיעגט. וואס דאס ציינט, אז די מאסען הויבען אן צו דענקען גאנץ אנדערש וועגען פראהיבישאן. עס האט געגען אים געקעמפט ניט נאר די אנטי-סאלון ליעג פונ'ם שטאט, נאר פון גאנצען לאנד. אפילו די פראטעסטאנטישע קירך האט זיך אלס קערפערשאפט געשטעלט געגען אים. און ער האט זיי אלעמען באזיעגט, געזיעגט אפילו אין די דארפישע געגענטען, אויף וועלכע מען זאגט געוועגליך, אז זיי זענען "טרוקען".

און דער געוועזענער אמבאסאדאר איז ניט סתם קיין "נאסער", נאר א פרינציפיעלער געגנער פון פראהיבישאן. און ער האט די גאנצע צייט פונ'ם קאמפיין דערקלערט, אז כאטש ער אליין נוצט ניט קיין אלקאהאלישע געטראנקען, איז ער אבער געגען דעם וואלסטעד געזעץ, וואס האט אנגעטאן קייטען אויפ'ן אמעריקאנער בירגער. דאס מאכט דעם זיעג נאך גרעסער. און די מפלה נאך באדייטענדער. וויל פיעלע מענשען, וועלכע האבען מורא געהאט ארויסצוקומען געגען פראהיבישאן, וועלען יעצט האבען דעם מוט עס צו טאן.

און עס איז גאנץ מעגליך אז אמעריקע זאל זיך באפרייען פון איר "עכטען פראהיבישאן"-סיסטעם פיעל שנעלער ווי מען גלויבט.

ליטעראַרישע נייעס

די ירושה פון אנאטאל פראנס

די פארשטארבענע אלמנה פון אנאטאל פראנס האט איהר גאנצען פארמעגען צוזאמען מיט דער ביבליאטעק און דעם מאנ'ס ליטעראַרישע ירושה פארשריבען צו דעם פאריזער שטאדט-ראט.

פארשיידענע מיינונגען

די סאוועטישע צענזור האט פארבאטען אויסצושטעלען די באריהמטע דראמע פון אלעקסאנדער בריקנער, „די פארברעכער", באטראכטענדיג זי פאר א קאנטער-רעוואלוציאנערע. אינטערעסאנט איז, אז די זעלבע דראמע וואס איז אויסגעשטעלט געווארען דורך ל. שילער'ן אין לאדזער פוילישען טעאטער, איז דורך דער פוילישער פרעסע פארשריגען געווארען אלס קאמוניסטישע.

פראפאגאנדע פאר'ן לאטייני-שען אלף-בית

קאסטיענקא, דער הויכער בעאמטער פונ'ם מאסקווער בילדונגס קאמיסאריאט, פראפאגירט שטארק די אידעע פון איינפיהרען אין רוסלאנד דעם לאטיינישען אלף-בית. דער לאטיינישער אלף-בית — באהויפטעט קאסטיענקא — איז לייכטער און פשוט'ער, און ער קאן פיעל צו-העלפען די דערנענטערונג פון רוסלאנד צו מערב. אחוץ דעם קען דער איינציגער אינטערנאציאנאלער אלף-בית זיין א באדייטענדיגער צושטייער אינ'ם זיג פון דער וועלט-רעוואלוציע.

א רעוואלוציאנערע אפערע

אין מאסקווע האט מען אויסגעשטעלט די ערשטע רעוואלוציאנערע אפערע „אויסברוך", וואס שילדערט דעם בירגער קריעג. די העלדען פון דער אפערע זענען פויערען, ארבייטער און זעלנער פון דער רויטער ארמיי. אין דער אפערע איז א גרויסער טייל פאראן אויך פילם-בילדער.

„דאס לעבען פון אויטאמא-בילען"

איליא ערענבורג האט פארענדיגט א נייעם ראמאן „דאס לעבען פון אויטא-בילען". דער דאזיגער ראמאן שילדערט דאס אנטשטעהן פון אויטאמאביל, און די פארשיידענע גלגולים, וואס ער מאכט דורך, ביז וואנען ער קעהרט זיך צוריק אום א צובראכענער אין פאבריק אריין. דער ראמאן האט א סאציאלען אונטער-שלאק און שילדערט דעם גאנצען מעכא-ניזם פון עקספלואטאציע, וואס ווערט אנגעווענדט ביים אנטשטעהן פון אויטא-מאבילען. אינטערעסאנט איז די שילדערונג פון די קאוטשוק-פלאנטאציעס אין בראזיליע, וואו ס'ווערט נאך טיילווייז אנגעווענדט דער שקלאפען-סיסטעם.

א ניי בוך פון אלבער לאנדר

ס'איז דערשינען א ניי בוך פון אלבער לאנדר „שווארץ און ווייס". לאנדר, וועלכער האט זיך באקאנט געמאכט מיט זיין בוך „דער וועג קיין בוענאס-איי-רעס", שילדערט איצט אין זיין נייעם בוך דאס לעבען אין אפריקע.

אינטערעסאנטע סטאטיסטיק

א פראנצויזישע צייטונג האט לעצטענס פארעפענטליכט אן אינטערעסאנטע סטאטיסטיק וועגען ביבליאטעקען אויף דער גאנצער וועלט. אויפ'ן גאנצען ערד קוגעל זענען פאראן 1038 עפענטליכע ביבליאטעקען מיט 181 מיליאן בענדער. אין דער ערשטער רייע געהט דייטשלאנד מיט הונדערט ביבליאטעקען און 29,6 מיליאן ביכער. דאס צווייטע ארט פארנעהמט פראנקרייך מיט 19,8 מיליאן בענדער. דאס דריטע ארט פארנעהמט ענגלאנד. די גרעסטע ביבליאטעק אין דער וועלט איז די „נאציאנאלע ביבליאטעק" אין פאריז, אין וועלכער עס געפינט זיך 4,5 מיליאן ביכער. די צווייטע ביבליאטעק איז אין לענינגראד, וואו ס'זענען פאראן 4 מיליאן בענדער.

א יוגענט-ראמאן פון בערנארד שאו

אין די געזאמעלטע ווערק פון בערנארד שאו, וואס דערשיינען איצט אין ענגלאנד, געהט אויך אריין א בידאיצט נאך ניט פארעפענטליכטער ראמאן, וואס בערנארד שאו האט געשריבען אין עלטער פון פיער און צוואנציג יאהר. דער דאזיגער ראמאן איז מיט פופציג יאהר צוריק אפגעווארפען געווארען דורך די פארלעגער. דער מאנוסקריפט, וואס איז אין א פארשימעלטען צושטאנד ארויסגענומען געווארען פון שאו'ס ארכיוען, איז שטארק דורכגעגעסען פון מייז. שאו האט צום מאנוסקריפט צוגעגעבען אייניגע הערות, איבערלאזענדיג דעם ראמאן אין דער פארם און סטיל, אין וועלכען ער איז אנגעשריבען געווארען. דאס דאזיגע בוך ווערט מיט אומגעדולד דערווארט אין דער ליטעראַרישער וועלט.

די אידישע ליטעראטור אין פראנקרייך

פון אונזער פאריזער קארעספאנדענט
מ. יארבלום

מיט אכט יאהר צוריק האט זיך באוויזען „זילבערמאן", א ראמאן פון זשאק לאקרעטעל. דאס איז דאס לעבען פון א יונגען אידישען בחור אין פראנקרייך, באלד נאך דער דרייפוס-תקופה, ווען די לופט איז נאך געווען געזעטיגט פאר'סמ'ט פון ווילדען אנטיסעמיטיזם. זשאק לאקרעטעל האט מיט א זעלטענער אינטואיציע און מיט אן אמת'ן טאלאנט געשילדערט די נשמה פון יונגען אידישען שילער, אין דער שול, כמעט איינזאם צווישען ניט-אידישע חברים. דער דאזיגער ראמאן געהערט בלי ספק צו די שעהנסטע, אינטערעסאנטסטע זאכען וואס זענען אין די לעצטע צעהן יאהרען אנגעשריבען געווארען אויף דער פראנצויזישער שפראך אויף א אידישער טעמע. ווייל מען דארף מודה זיין — דער גרעסטער טייל פון די אלע ראמאנען און עטיודען וואס זענען ערשינען פאר דער דאזיגער צייט האבען קיין שום ווערט ניט — ניט פון קונסט שטאנדפונקט, ניט פון געזעלשאפטליכען שטאנדפונקט. דאס זענען אמיינסטען אלגעמיינע באנאליטעטען, אנטיסעמיטישע אדער פילאסעמיטישע, אסימילאטארישע אדער נאציאנאלע, נאר אהן קיין שום לעבעדיגען געדאנק, אהן קיין שום היסטארישען ווערט.

זשאק לאקרעטעל'ס „זילבערמאן" איז באמת'ן אויסנאהם אין דער דאזיגער ליטעראטור; דאס איז א ווערק פון א גרויסען פסיכאלאגישען און געזעלשאפטליכען אינטערעס. די וואס ווילען קענען די גייסטיגע אנטוויקלונג פון פראנצויזישען איד פאר דעם לעצטען האלבען יאהרהונדערט דארפען לעזען די מייסטערווערק פון זשאן רישארד בלאך: „עט קאמפאני", און „לוי" — דער ערשטער — א ראמאן פון דער צייט באלד נאך דער דייטש-פראנצויזישער מלחמה פון 1870 — דער דראנג פון עלזאס'ער אידען קיין פראנקרייך, דער צווייטער — פון דער תקופה פון דער דרייפוס-אפערע, ווען דער אנטיסעמיטיזם האט געבושעוועט אין לאנד.

„זילבערמאן" פון לאקרעטעל געהערט צו דער צייט פון סוף פון דער דרייפוס-אפערע; דער גאסען-קאמף איז שוואכער געווארען, די העצעס זענען אבער גאנץ שטארק — אין דער פרעסע, אין די געזעלשאפטליכע קרייזען, אין דער שול. דער יונגער שילער זילבערמאן איז דער פעהיגסטער אין אלע קלאסען; מעהר ווי אלע אנדערע — ווי אלע ניט-אידישע, אלט-פראנצויזישע קינדער. אזוי לעבט ער מיט די גרעסטע גייסטער פון דער פראנצויזישער קולטור — ראסין, קארנעי, וויקטאר הוגא. ער פיהלט זיי, ער לעבט מיט זייערע העלדען, ער איז אינטים מיט זיי. דאס זענען זיינע גייסטער, זיינע געטער; בשעת די ניט-אידישע שילער לערנען די אלע קלאסישע ווערק אהן באזונדערען חשק, טוען עס אלס א חוב, גיט זיי זילבערמאן אוועק די גאנצע נשמה, זיין גאנץ וועזען.

נאר ארום זיך פיהלט ער שנאה, פאראכטונג מצד אלע קריסטען, אחוץ איין איינציגען — א פראטעסטאנט — דאס איז דער מחבר גופא — לאקרעטעל. נאר זילבערמאן, וואס איז גייסט, נשמה, סענטימענט, ווערט באזיגט אין קאמף, פארלאזט פראנקרייך, מיט צובראכענע חלומות, אוועק אין ביזנעס-לאנד — קיין אמעריקע.

און איצט קומט דאס צווייטע בוך פון זשאק לאקרעטעל, וואס איז נאר וואס ערשינען: „דאס צוריקקומען פון זילבערמאן", צוריק פון אמעריקע קיין פראנקרייך. דא וואו הונדערטער טויזענטער אידען פאסען זיך צו, מאכען געשעפטען, שטייגען אויף דעם לייטער, דא איז דער גייסטיגער זילבערמאן דורכגעפאלען. ניט דאס לעבען פון די לייט פון זיין משפחה — געשעפטסלייט, ניט דאס לעבען פון די לייד'ענדע אין דעם גרויסען קאפיטאליסטען לאנד — האבען ניט געקענט פארכאפען זיין נשמה. אין פראנקרייך האט זיין אידישקייט איהם געשטערט, ניט געלאזט שאפען, אין אמעריקא האט זיין פראנצויזישע ערציהונג און קולטור אפגעהאלטען איהם פון דער גרויסער געשעפטס-וועלט.

און א צובראכענער, פיזיש און גייסטיג קומט ער צוריק אין זיין פאריז — יונג נאך, נאר מיט פארלוירענע אילוזיעס; אויפגעהערט אפילו צו זוכען. עס איז איהם ניט געלונגען צו שאפען א ווערק, צו בויען א קאנסטרוקטיוו ווערק וואס זאל זיין א סינטעז צווישען אידישען גייסט, צו וועלכען ער איז געווען צוגעבונדען מיט געהיימע פעדים, און דער נייער גרויסער פראנצויזישער קולטור, מיט וועלכער ער איז געווען דורכגעדרונגען. זילבערמאן וויל אינ'ם ציוניזם זעהן א פונק פון זיין לעבען, נאר שוין צו שפעט, ער איז שוין איינגאנצען צובראכען, רואינירט. דוד זילבערמאן שטארבט יונג, און זשאק לאקרעטעל מיינט אז „די פרינצעסינס פון ראסין און א קארטעזש פון לעגענדארע העלדען, אין פראנצויזישע בגדים, זענען געווען די לעצטע בילדער וואס האבען פארלאזען זיין מח".

זשאק לאקרעטעל שטעלט א פראבלעם: איז דער אסימילירטער פראנצויזיש-אידיש אינטעלעקטועלער, באזיצענדיג קאלאסאלע גייסטיגע פעהיגקייטען און אן אויסערגעוועהנליכע אינטואיציע — קען ער ווערען א גרויסער, קאנסטרוקטיווער שעפער אויפ'ן געביט פון דער פראנצויזישער קולטור? אדער מוז ער בלייבען בלויז אן אנארכיסטישער גייסט, וואס איז ניט בכח צו געבען אן אומשטערבליכעס ווערק, וואס זאל אריין אלס אן אינטעגראלער טייל אין דער דאזיגער פראנצויזישער קולטור, וואס איז א רעזולטאט פון ענטוויקלונג אין משך פון א סך, א סך יאהרהונדערטער, וואס איז פארבונדען מיט דער פראנצויזישער ערד, מיט געשיכטע, מיט פאלקס-שאפונג, מיט גרויסע קעמפער און שעפער.

זשאק לאקרעטעל שטעלט דאס פראבלעם, זיין תשובה איז קלאהר — ער גלויבט ניט אז א איד זאל זיין פעהיג אזוי טיעף זיך אסימילירען, אזוי טיעף ארייננדרינגען אין דער פראנצויזישער נשמה; און די געשיכטע, — אויף וויפיעל מען קען רעדען פון געשיכטע ווען עס האנדעלט זיך בלויז וועגען אנדערהאלבען יאהרהונדערט, ד"ה זייט דער גרויסער פראנצויזישער רעוואלוציע און דער אידישער גלייכבארעכטיגונג וואס די אידען האבען באקומען, אקצעפטירענדיג די אסימילאציע — די געשיכטע בארעכטיגט דעם געדאנק פון לאקרעטעל: וואס ווייטער איז שווער צו זאגען; נאר אין יעדען פאל איז „דוד זילבערמאן" און „דאס צוריקקומען פון זילבערמאן", זענען געזאגט זעהר אינטערעסאנטע ווערק, וואס באריהרען ברענענדע פראבלעמען, געשריבען פון א ניט-איד (לאקרעטעל איז א פראטעסטאנט) וואס האט זיך פארטיפט אין די פראגען, גאנץ קאמפליצירטע, און זיי גוט פארשטאנען, און יעדענפאל — זיי גוט געשטעלט.

א יונגע אידישע שרייבערין, וואס קומט קיין פאריז פון א רוסיש-אידישער סביבה, אירען ניעמיראווסקי, האט אנגעשריבען א ראמאן וואס איז אייגענטליך ניט א ספעציפיש אידישער, לויט די כוונות פון מחבר, נאר וועמענ'ס הויפט-העלד איז א איד. דער דאזיגער ראמאן: „דוד גאלדער", איז זעהר ווארים אויפגענומען געווארען פון דער קריטיק און מיט רעכט; ער איז אנגעשריבען מיט טאלאנט, מיט קענטעניש פון דער סביבה און פסיכאלאגיע פון די וויכטיגסטע פיגורען פון ראמאן, און מיט שטימונגען וואס שטרייטען ניט איבער די גרעניצען פון אביעקטיוויטעט. דאס איז די סביבה פון די „אינטערנאציאנאלע" געשעפט-פיהרער אין א ברייטען מאסשטאב, וואס שאפען און קערען איבער וועלטען, וואס שטייגען און פאלען מיט אן אויסערגעוועהנליכער שנעלקייט און אומרואער-טענקייט; מענשען פאר וועלכע די גאנצע וועלט איז קאנצענטרירט אין איין פונקט, אין איין געדאנק, אין איין אידעאל — דאס ווארט אידעאל איז דא גאנץ פאסענד, — די דאזיגע „העלדען" שטודירען די וועלט-קארטע, און זעהען וואו און ווי אזוי מען קען ריזיקירען מיט א גראנדיעזען פלאן, מיט אסטראנאמישע ציפערן, און מיט גלייכע שאנסען פון נצחון און מפלה. דוד גאלדער — א רוסישער איד — איז איינער פון די דאזיגע פיגורען; די מלחמה און רעוואלוציעס האבען נאך מעהר פארשארפט דעם אימפעט פון אקטיוויטעט און פון ריזיקא פון די דאזיגע אינטערנאציאנאלע פיהרער. עס איז באמת ניט לייכט צו כאראקטעריזירען די לייט; דוד גאלדער און זיינע מיטהעלפער האבען אן אייגענארטיגע מאראל, וואס שטאמט פון א באזונדער וועלט, פון א גאר באזונדערער סביבה; די מעלות און חסרונות פון זייער כאראקטער זענען זעהר רעלאטיוו; מיר קענען זיי ניט באגרייפען; זיי זענען אפגעריסען פון אונזער וועלט, פון אונזער נאציאנאלער פסיכאלאגיע. דאס איז די אטמאספערע פון ביאריץ, פון די וועלט-שארלאטאנען — פאר אונז — ביי וועמען דאס פארשפענדען פון מיליאנען האט קיין שום באזונדערען לעבעדיגען אינטערעס ניט; זיי ווערען סטיכיש געשטויסען ניט צו רוהען, ווייטער זוכען, ווייטער ריזיקירען. די דאזיגע קאסמאפאליטישע סביבה האט אירען ניעמיראווסקי גוט באמערקט און גוט געצייכענט. אפשר איז זי באגאנגען א פעהלער וואס זי האט באוואוסטזיניג געשילדערט בלויז די שווארצע טיפען; עס איז שווער צו גלויבען, אז ארום דער דאזיגער סביבה זאל זיך ניט געפינען קיין איין איינציגער פאזיטיווער טיפ, און אזוי ווי איהרע הויפט-העלדען זענען הויפט-זעכליך אידען, באקומט זיך ביי א סך ניט-אידען דער איינדרוק, אז אזוי און בלויז אזוי זעהט אויס די אידישע געשעפטס-וועלט און איהרע ארומיגע. אפשר איז אביסעל איבערטריבען די צו קאסמאפאליטישע איינזייטיגקייט פון דוד גאלדער, זיין צופיעל און צו שנעלער אפגעריסענקייט פון זיין פריהעריגער וועלט, נאר מיט די דאזיגע קליינע רע-

(פארזעצונג אויף פיידזש 3)

דאס פראבלעם-אינדיען

(פינפטער און לעצטער ארטיקעל)
פון מאָריס מייער

דער איינציגער וועג צו לייזען דאס פראבלעם

דא גאר ניט לאנג, ערשט מיט עטליכע טעג צוריק, האט דער פרעמיער מר. רעמזי מעקדאנאלד געזאגט אין א רעדע אויף א מיטינג.

"ווען די ארבייטער רעגירונג איז געווען אין מאכט אין 1924 איז געווען אונזער אבזיכט אנצונעהמען א שריט פארווערטס דורך באשטימען א קאמי-סיע, וואס וואלט אוואנסירט אויף א זעהר באדייטענדען אופן דאס זעלבסט רעגירען זיך פון אינדיען. אין 1929 זענען מיר געקומען צו דער מאכט מיט דער ענטשלאסענהייט דורכצופיהרען די פארשפרעכונגען. וואס דאס לאנד האט פיעלע מאל געגעבען צו אינדיען, דאס זי וועט געניסען דעם סטאטוס פון א דאמיניאן".

דאס זיינען די ווערטער פון פרעמיער און זיי צייגען אן דעם איינציגען און דעם ריכטיגען וועג ווי צו לעזען דאס פראב-לעם אינדיען. נאר דורך געבען יענעם לאנד דעם סטאטוס פון א דאמיניאן וועט דארט מיט דער צייט קענען געשאפען ווערען די נויטיגע צופרידענהייט, אז די באפעלקערונג זאל זיך ניט בונטעווען, און זי זאל זיין צופרידען דערמיט, וואס דאס לאנד איז א טהייל פון דעם בריטישען רייך.

א סטאטוס פון א דאמיניאן איז דאס העכסטע און דאס בעסטע, וואס יע-דעם לאנד, וואס איז אנגעשלאסען אין דעם בריטישען רייך, קען דערגרייכען. אין אמת'ן איז א דאמיניאן סטאטוס זאגאר נאך בעסער ווי פאלשטענדיגע אונאבהענ-גיגקייט. די דאמיניאנס, די לענדער פון בריטישען רייך, וואס ווערען אנערקענט אלס אזעלכע, אויסטראליען, ניו זילאנד, זיד אפריקא, קאנאדע און דער איירישער פרייער שטאאט, האבען די פולסטע מאס פון זעלבסטשטענדיגקייט. וואס אן אונ-אבהענגיג דעמאקראטיש לאנד קען האבען און דערצו זיינען זיי פיעל מעהר געזי-כערט מיט זייער פרייהייט און זעלבסט-שטענדיגקייט, ווי ווען זיי וואלטען געווען אונאבהענגיגע לענדער. זיי ווערען באשיצט פון דער ריזיגער און מעכטיגער בריטישער פלאטע. קיינער וואגט זיי ניט צו טשעפען. זיי פארשפארען אויך אויס-צוגעבען געלד אויף דיפלאמאטישע בא-ציהונגען מיט אנדערע לענדער, זייענדיג זיכער, אז די דאזיגע באציהונגען ווערען אנגעהאלטען אויף דעם בעסטען אופן דורך דער זעהר ערפאהרענער דיפלאמאטיע פון דער מוטער לאנד, פון גרויס בריטאניען.

צו גרייכען דעם דאמיניאן סטאטוס, צו האבען אזא זעלבסטשטענדיגקייט און אזא זיכערהייט ווי די אנדערע דאמיניאנס פון דעם בריטישען רייך, איז דאס העכס-טע און דאס בעסטע וואס אינדיען קען זיך ווינשען. צום באדויערען זיינען אבער פאראן גרויסע שוועריגקייטען וועניגס-טענס אין איצטיגען מאמענט דורכצו-פיהרען אין פולען זינען דעם דאמיניאן סטאטוס פאר אינדיען. ערשטענס איז ניט פאראן קיין צוטרויען פון ענגלאנד צו די אינדישע פעלקער, אז זיי וועלען זיך קע-נען זעלבסט רעגירען, און אז זיי וועלען פארמיידען בלוטיגע קעמפע צווישען זיך זעלבסט. צווייטענס זיינען פאראן פאר-אינטערעסירטע מענשען, מען קען זאגען פאראינטערעסירטע קלאסען אין ענגלאנד, וועלכע ווילען אויפהאלטען דעם עקזיסטי-רענדען ביוראקראטישען רעזשים. און דריטענס ווילען די הינדוסען ניט האבען בלויז א דאמיניאן סטאטוס, נאר זיי ווילען פאלשטענדיגע אונאבהענגיגקייט.

אין אן אינטערוויו וואס גהאנדי, דער מערקווירדיגער פיהרער פון די הינדוסען, האט געגעבען פאר דער פרעסע שוין נאך דעם וואס ער איז ארעסטירט געווארען (דער אינטערוויו איז פארגעקומען אין טורמע), האט ער געזאגט:

"איך האב שטענדיג געהערט, אז אין ענגלאנד פארשטעהט מען, אז דאמיניאן סטאטוס מיינט אונאבהענגיגקייט, אבער די מאכט אין אינדיען פאר-שטעהט דאס ניט אזוי. אט דערפאר, אויב מען שטעלט זיך געגען אונזער אונאבהענגיגקייט, דאן פאדערען מיר נאטירליכערווייז אונאבהענגיגקייט אין געגענזאץ צו א דאמיניאן סטאטוס".

גהאנדי האט אויך אין דעם זעלבען אינטערוויו און ביי פיעלע אנדערע געלע-גענהייטען זיך אויסגעדריקט, אז "די ברי-טישע זיינען אונטערדריקער אין אינדיען. זיי זיינען די סבה פון דער שלעכטער אד-מיניסטראציע, און פון די לייד'ען וואס עקזיסטירען אין יענעם לאנד". דאס מיינט פשוט און איינפאך, אז די הינדוסען מיט זייער פיהרער גהאנדי אין דער שפיצע, וואלטען וועלען אין גאנצען פטור ווערען פון די בריטישע און אינדיען זאל ווערען אין גאנצען אונאבהענגיג.

עס מוז דא אויך געזאגט ווערען, אז גהאנדי איז ניט נאר א גרויסע פערזענ-ליכקייט, נאר ער איז אויך א מערקוויר-דיגע מאראלישע פיגור, און ער האט א קאלאסאלע ווירקונג אויף די הינדוסען. ער איז אויך אין דער טהעאריע געגען גע-וואלדטהאטען און געגען האס. און ער פראקלאמירט אז טראץ זיין געגנערשאפט צו דער בריטישער מאכט האסט ער ניט די בריטישע. ער האט שטודירט דא אין ענגלאנד, און ער באזיצט ניט נאר אינדי-שע נאר אויך ענגלישע קולטור.

מען קען זיך זאגאר וואונדערען ווי עס קומט וואס גהאנדי איז אזא ענט-שלאסענער געגנער געגען די בריטישע. אבער דאס ערקלעהרט זיך דערמיט, וואס די הינדוסען זיינען פון דער בריטישער מאכט אין אינדיען ניט באהאנדעלט גע-ווארען אויף דעם זעלבען אופן ווי די מו-סולמאנער, די צווייטע גרויסע טייל פון דער אינדישער באפעלקערונג. די בריטישע האט פארגעצויגען די מוסולמאנער צוליעב פארשיעדענע טעמים, הויפטזעכליך צו-ליעב דעם, וואס זיי זיינען א מינאריטעט אין אינדיען אין פארגלייך מיט די הינ-דוסען, און אויך צוליעב דעם, וואס ארום אינדיען געפינען זיך אייניגע לענדער מיט מוסולמאנישע פעלקער און הערשאפטען, מיט וועלכע ענגלאנד האט שטענדיג גע-זוכט צו לעבען אין די בעסטע באציהונ-גען, כדי מיט זייער הילף צו ווירקען גע-גען דער רוסישער מאכט, וואס האט גע-זוכט זיך אויסצושפרייטען אין אזיען און וואס האט אויך א אינערליכע טענדענץ אפילו אינדיען איינצושלינגען. צוליעב די דאזיגע סבות האט די בריטישע מאכט פארגעצויגען די מוסולמאנער און זיי גע-געבען קאנצעסיעס. און אט דאס האט געווירקט וואס די הינדוסען, און אפילו אזא פיהרער זייערער, ווי גהאנדי, זיינען געווארען אבסאלוטע געגנער פון דער בריטישער מאכט.

אויך מוז געזאגט ווערען, אז די הינ-דוסען זיינען פארביטערט און אויפגערעגט מעהר פון די אנדערע טיילען פון דער באפעלקערונג, דורך דעם גרויסען שטייער, וואס עקזיסטירט אויף זאלץ. זיי זיינען אממיינסטענס וועגעטאריאנער. זיי לע-בען פון גריינצייגען. זאלץ איז דערפאר פאר זיי א זעהר נויטווענדיגער לעבענס-מיטעל. און דער שטייער אויפ'ן זאלץ ליגט זעהר שווער אויף זיי, באזונדערס אויף די מיליאנען ארימע הינדוסען. עס איז פאראן ביי זיי אן אלגעמיינע פאדע-רונג, אז מען זאל דעם שטייער אויף זאלץ אפשאפען, און אזוי ווי די דאזיגע פאדע-רונג ווערט ניט באפרידיגט, העלפט דאס אויך זעהר פיעל די אגיטאטארס, די געג-נער פון דער בריטישער מאכט, וועלכע אגיטירען פאר אבסאלוטער אונאבהענגיג-קייט.

אט די דאזיגע באריגונגען שטערען דאס מען זאל קענען איינפיהרען א דא-מיניאן סטאטוס אין אינדיען און צו ליי-זען דאס ברענענדע פראבלעם, וואס דאס לאנד בילדעט פאר דעם בריטישען רייך.

די לייזונג פון דעם פראבלעם אינ-דיען ליגט דאך אין דעם איינציגען מי-טעל צו געבען אינדיען א סטאטוס פון א דאמיניאן, וואס עס דארף נאר איצט גע-טאן ווערען איז צוצוגרייטען דעם באדען פאר אט דער לייזונג. און דאס וואלט אם בעסטען דערגרייכט געווארען ווען די ברי-טישע מאכט זאל געבען וועניגער פרעפע-רענץ די מוסולמאנער געגענאיבער די הינ-דוסען, און מען זאל וועניגסטעס קלענער מאכען דעם שטייער אויף זאלץ. אט די דאזיגע מיטלען וואלטען אפשר אפגע-שוואכט די ביטערע געגנערשאפט פון די הינדוסען, און זיי וואלטען אנגעהויבען איינזעהן אז עס איז דאך אין בעסטען אינטערעס פון אינדיען צו בלייבען אנגע-שלאסען אין בריטישען רייך, און צו גע-ניסען די פרייהייט, זעלבסטשטענדיגקייט און זיכערהייט, וואס דאס גרויסע רייך גיט צו איהרע דאמיניאן טהיילען. איין זאך איז זיכער: מיט ווערטער אליין וועט מען די געגנערשאפט פון די הינדו-סען ניט ברעכען, און כל זמן זיי וועלען זיין אנטי-בריטיש געשטימט, ווי זיי זיי-נען איצט, וועלען זיין גרויסע צרות אין יענעם לאנד, און עס וועלען אויך זיין מעגליכקייטען פאר געגנערישע מעכטע צו אינטריגירען און שאפען געפאהרען. ווירק-זאמע שריט מוזען געמאכט ווערען אין דער אויבענאנגעצייגטער דירעקציע, כדי צו ברענגען א שטופענווייזע ענדערונג אין דער שטימונג פון די הינדוסען, וועלכע זיינען די גרויסע מאיאריטעט פון דער באפעלקערונג פון יענעם לאנד. עס איז דער איינציגער וועג אויב מען וויל באמת ברענגען א לייזונג צו דעם פראבלעם אינדיען.